

IZVAJANJE DEJAVNOSTI V PROSTORU

Alenka Sajovic

Srednje strokovno izobraževanje: NARAVOVARSTVENI TEHNIK
Modul: Ekosistemi, izvajanje dejavnosti v prostoru in ekoremediacije
IZVAJANJE DEJAVNOSTI V PROSTORU
Gradivo za 1. letnik
Avtorica: Alenka Sajovic, dipl. geog. in soc.
Strokovni/-a recenzent/-ka: -
Lektor/-ica: ni lektorirano

Celje, 2012

© Avtorske pravice ima Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Gradivo je sofinancirano iz sredstev projekta Biotehniška področja, šole za življenje in razvoj (2008-2012).

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

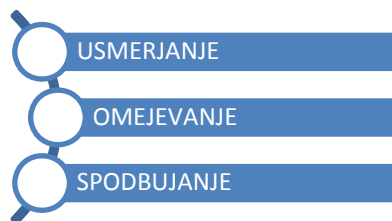
Vsebina tega dokumenta v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino dokumenta nosi avtor.

Kazalo vsebine:

1. UVOD: POMEN TRAJNOSTNE OZIROMA PRILAGOJENE RABE NARAVNIH DOBRIN ZA VAROVANJE NARAVE	4
2. KMETIJSTVO	6
3. GOZDARSTVO	10
4. LOVSTVO	12
5. UPRAVLJANJE Z VODAMI	14
6. RIBIŠTVO	17
7. UREJANJE PROSTORA IN PROSTORSKO NAČRTOVANJE	19
8. VIRI IN LITERATURA	21

1. UVOD : POMEN TRAJNOSTNE OZIROMA PRILAGOJENE RABE NARAVNIH DOBRIN ZA VAROVANJE NARAVE

Glavni namen varstva narave je usmerjati, omejevati in preprečevati posege in ravnanja, ki bi lahko porušila naravno ravnovesje ali poškodovala in uničila naravne vrednote.

Narava se ohranja z **ohranjanjem naravnega ravnovesja**, ki je stanje medsebojno uravnoveženih odnosov in vplivov živih bitij med seboj in z njihovimi habitati. Kadar se zaradi človekovih ravnanj in posegov ali včasih zaradi opustitev ravnanj naravno ravnovesje poruši, je narava ogrožena. Naravno ravnovesje je porušeno, ko poseg uniči številčno ali kakovostno strukturo življenjske združbe rastlinskih in živalskih vrst, okrni ali uniči njihove habitate, uniči ali spremeni sposobnost delovanja ekosistemov, prekine medsebojno povezanost posameznih ekosistemov ali povzroči precejšnjo osamitev posameznih populacij (ZON, 3. člen).

Varstvo narave se izvaja na tri načine, in sicer z:

- **varstvenimi usmeritvami**, s katerimi se usmerja dejavnosti, načrtovanje in izvajanje posegov ter ravnanj;
- **varstvenimi režimi**, s katerimi se popolno ali delno omejuje posege, dejavnosti in ravnanja, in sicer kot **splošne prepovedi ali omejitve**, s katerimi se določajo minimalni standardi ravnanja do narave (npr. prepoved namernega vznemirjanja ali poškodovanja rastlin in živali, prepoved vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, prepoved uničevanja podzemnih jam ...) ali **posebne prepovedi ali omejitve**, s katerimi se za del narave lahko omeji tudi lastninska pravic ter
- **razvojnimi usmeritvami**, s katerimi se spodbuja dejavnosti in ravnanja, ki so za ohranjanje narave koristne.

Varstvene in razvojne usmeritve so določene za **varovana območja** kot so **posebna varstvena območja Natura 2000** (*Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)*), **ekološko pomembna območja** (*Uredba o ekološko pomembnih območjih*) ter **prednostno varovani habitatnih tipi** (*Uredba o habitatnih tipih*) in za **varstvo naravnih vrednot**. Varstveni režimi, ki opredeljujejo prepovedi in omejitve pa veljajo zgolj za **zavarovana območja (širša in ožja)**.

Ohranjanje narave je skrb in obveznost vseh resorjev, sektorjev. Naravo lahko ohranjamo s pomočjo **trajnostne rabe naravnih virov**, katerih usmeritve in pogoje ustvarjajo posamezni

sektorji: gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, kmetijstvo itd., **sonaravnega poseganja v prostor** ter **izvajanja ukrepov varstva narave**.

Ukrepi varstva narave so praviloma predpisana pravila ravnanja, ki jih izvajajo država in lokalne skupnosti. Največ ukrepov je predvidenih za izbrana, s predpisi določena varovana območja ali druge varovane dele narave. *Zakon o ohranjanju narave* določa **neposredne in posredne ukrepe** za varovanje narave. Med **neposredne ukrepe** vključujemo: pogodbeno varstvo in skrbništvo, začasno zavarovanje, zavarovanje z ustanovitvijo zavarovanega območja, obnovitev, označitev v naravi, omejitve ravnanj, ki ogrožajo živali zavarovanih vrst, omejitve ogledovanja in obiskovanja ter obveznost ugotovitve prisotnosti območja z varstvenim statusom itd. Med **posredne ukrepe** pa opredeljujemo: pripravo naravovarstvenih smernic, presoje sprejemljivosti vplivov planov oziroma posegov na naravo, prevlada druge javne koristi, naravovarstvena soglasja, izravnalni in omilitveni ukrepi, odprava škodljivih posledic ter spremljanje stanja.

Vpliv dejavnosti na ohranjanje biotske raznovrstnosti

Dejavnosti različno učinkujejo na ohranjanje biotske raznovrstnosti in trajnostno rabo njenih sestavin. Določena raba v okviru iste dejavnosti lahko podpira ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ali pa povzroča resno grožnjo.

Razmislite o primeru, ko lahko ista dejavnost podpira ohranjanje biotske raznovrstnosti in hkrati lahko povzroča resno grožnjo.

Najbolj odločilen vpliv na ohranjanje biotske raznovrstnosti imajo dejavnosti, kot so: **kmetijstvo, gozdarstvo, lov, ribištvo, vodno gospodarstvo, energetika, industrija, promet, urbanizacija, turizem in rekreacija**. Sektorji, ki pokrivajo posamezno dejavnost morajo tako za vsa varovana območja oziroma naravne vrednote v svoje načrte vključiti predvidene ukrepe za doseganje ugodnega ohranitvenega stanja varovanih območij ter naravnih vrednot. Pri tem morajo upoštevati smernice Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave (ZRSVN). Tako imajo, na primer, gozdarji vključene ukrepe varstva narave v svojih t. i. gozdnogospodarskih načrtih, lovci lovskoupravljaljskih načrtih in ribiči ribiškogojitvenih načrtih.

V nadaljevanju so tako predstavljene posamezne dejavnosti, ki bistveno vplivajo na ohranjanje biotske raznovrstnosti, in sicer kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo, upravljanje z vodami, ribištvo ter prostorsko načrtovanje oziroma urejanje prostora. Za posamezne dejavnosti so predstavljene bistvene splošne varstvene usmeritve, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

2. KMETIJSTVO

Sožitje človeka in narave na podeželju je predpogoj za ohranjanje biotske raznovrstnosti kot jo nudi preplet ekosistemov kmetijske kulturne krajine, ki jo je ustvaril človek.

Kulturna krajina predstavlja preplet različnih ekosistemov, ki so nastali in se vzdržujejo z delovanjem človeka. V vseh primerih je človek v kulturni krajini najpomembnejši preoblikovalec pokrajine in še zlasti v kmetijski kulturni krajini odgovoren akter za ohranjanje tega krajinskega in biotskega bogastva.

Bogastvo tradicionalne kulturne kmetijske krajine izvira iz velike raznovrstnosti rastlin in živali ter vrste različnih, mozaično razporejenih habitatov, ki oblikujejo pestrost tudi na ravni krajine. Njeni bistveni sestavni deli so antropogeni habitati njiv, steljnikov, sadovnjakov, gozdni otoki, travišča, močvirja, manjše skupine drevja in grmovja, obmejki itd. Izmed teh so prepoznani kot izredno biotsko bogati habitatni tipi kmetijske kulturne krajine, ekstenzivni suhi in vlažni travniki, ekstenzivni pašniki, visokodebelni sadovnjaki, tradicionalno gojeni vinogradi itd. (Hlad in Skoberne, 2002). Vsak izmed teh habitatnih tipov kmetijske kulturne krajine predstavlja pomemben življenjski prostor velikemu številu vrst, ki so se prilagodile oziroma izkoristile možnosti, ki jih je ustvaril človek.

Za obstoj te krajine je tako nujno ustrezno vzdrževanje kmetijskih površin ter ustrezna trajnostna, tradicionalna kmetijska praksa.

Kmetijska kulturna krajina znotraj (za)varovanih območij v Sloveniji

V letu 2011 je bilo v varovanih območjih, širših in ožjih zavarovanih območjih, območjih Nature 2000, 151.731 ha kmetijskih zemljišč oziroma 19,6 %, kar je podobno kot leta 2008. Pretežni del le-teh območij je pokrival gozd (70,7 %), 15 % različni tipi travišč. Delež varovane kmetijske zemlje od skupne kmetijske zemlje v Sloveniji znaša 24,9 %, kar pa je tudi največ od vseh držav Evropske skupnosti (ARSO, MKGP, 2011). Večina kmetijskih območij z visoko naravno vrednostjo je v zahodni in južni Sloveniji, pri čemer so v ospredju zlasti območja v gričevnatem, hribovskem in gorskem svetu.

Slika 1. Struktura rabe zemljišč v varovanih območjih (zavarovana območja in Natura 2000) v Sloveniji
Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje, 2011; Raba zemljišč - MKGP, 2011; Obdelava podatkov KIS, 2011

S pomočjo literature, atlasa okolja in naravovarstvenega atlasa identificirajte kmetijska območja z visoko naravno vrednostjo? Kateri habitatni tipi prevladujejo na teh območjih? Katere rastlinske in živalske vrste so vezane na ta območja?

Biotska raznovrstnost kmetijske kulturne krajine

V Sloveniji predstavlja kmetijska kulturna krajina življenjski prostor številnim redkim in ogroženim pticam. Po podatkih DOPPS-a se evidentira kar 32 gnezdičk kmetijske kulturne krajine (prepelica, čuk, smrdokavra, rjavi srakoper, zelena žolna, pogorelček, vijeglavka, kosec itd.), med katerimi je 16 vrst, ki se navezujejo na različne tipe travšč in 16 vrst, ki so vezane na bogato strukturirano, pretežno ekstenzivno mozaično kulturno krajino. (Polak, 2000). Poleg ptic, se na različne tipe travšč navezujejo tudi različne vrste metuljev (straniščni in temni mravljiščar), kačjih pastirjev ter vrsta rastlin.

Kmetijstvo je zagotovo ena izmed dejavnosti, ki lahko z določeno rabo podpira ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ali ustvarja neugodne pritiske na številne ogrožene rastlinske in živalske vrste, odvisno od načina kmetovanja, obdobja paše, košnje ipd. Določeni habitatni tipi so zaradi naravnih danosti posebno občutljivi na vplive kmetijstva, obstoj določenih pa je močno odvisen od te dejavnosti.

Na (za)varovanih območjih je tako zaželen takšna vrsta kmetijske dejavnosti, ki ne ogroža zaščitene rastlinske in živalske vrste in ki hkrati omogoča kakovostno življenje ljudem na podeželju. Ker kmetje in drugi upravljalci kmetijskih površin na (za)varovanih območjih ne morejo dosegati tako visokih donosov kot proizvajalci na nezaščitene območjih, je Evropska Skupnost za ta območja predvidela posebne finančne spodbude za izvajanje različnih t.i. **kmetijsko-okoljskih ukrepov**.

Višina finančnih spodbud je plačilo za predvideni izpad pridelka glede na natančno opredeljen kmetijsko-okoljski ukrep oziroma omejitve in dodatno vloženo delo zaradi teh omejitev. Podpore okolju prijazni kmetijski dejavnosti se izplačujejo v obliki neposrednih plačil na hektar površine oziroma na žival. Finančne spodbude so podeljene v skladu s prostovoljno odločitvijo kmeta za sprejetje obveze iz posameznega kmetijsko-okoljskega ukrepa za obdobje 5 let. V skladu s tem se kmet obveže, da bo na določenem (za)varovanem območju izvajal ukrepe prilagojene kmetijske rabe, ki zagotavljajo stanje ohranjenosti vrst in habitatov.

Kmetijsko-okoljski ukrepi:

Znotraj (za)varovanih območij lahko kmetje pridobijo finančne spodbude za izvajanje sledečih kmetijsko-okoljskih ukrepov, ki se navezujejo na doseganje ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti, in sicer za:

I. Ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine:

1. planinska paša, brez pastirja in s pastirjem
2. košnja strmih travnikov z nagibom 35–50 odstotkov ali nad 50 odstotkov
3. košnja grbinastih travnikov
4. travniški sadovnjaki

5. reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali: govedo, ovce, koze, konji, prašiči, perutnina
6. pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin
7. sonaravna reja domačih živali
8. ohranjanje ekstenzivnega travinja

II. Varovanje zavarovanih območij:

1. ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih,
2. reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri,
3. ohranjanje posebnih traviščnih habitatov,
4. pokritost tal na vodovarstvenem območju: njive, trajni nasadi, travinje,
5. zatavljanje in zelena praha.

Ukrepi kmetijske politike so usmerjeni predvsem v spodbujanje sonaravne kmetijske dejavnosti. S sonaravno kmetijsko dejavnostjo lahko vzdržujemo različnost živalskih in rastlinskih vrst in ohranjamo tla ter njihovo rodovitnost ob varovanju naravnih pogojev za življenje v tleh, vodi in zraku. Vrsto ukrepov, ki spodbujajo okolju prijazno kmetijsko dejavnost hkrati omogočajo tudi ohranjanje poseljenosti podeželja ter krajine ob upoštevanju okoljske in naravovarstvene sprejemljivosti. Le to pa je tudi ključno za preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin in habitatov, ki jih je potrebno ohranjati v obstoječem stanju in je torej ohranjanje kmetijske dejavnosti ključno za to.

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v okviru kmetijske dejavnosti

Za kmetijsko dejavnost so opredeljene sledeče splošne varstvene usmeritve, ki se naj bi upoštevale pri posamezni kmetijski rabi:

- ohranjanje mozaičnosti kmetijske krajine s pomočjo ohranjanja kmetijske rabe na majhnih površinah, z ohranjanjem razmerja med gozdom, travinjem, ornimi površinami in trajnimi nasadi ter z ohranjanjem visokodebelnih sadovnjakov.
- ohranjanje kolobarja z namenom preprečevanja oziroma omejevanja monokulturne kmetijske pridelave,
- ohranjanje vegetacijskih linijskih struktur (živih meja, obmejnikov, protivetrnih pasov, obvodne vegetacije, posameznih dreves ali skupine dreves itd.) v kmetijski krajini, njihovo vzdrževanje in obnova ali ponovna nasaditev
- preprečevanje izvedbe melioracij na varovanih območjih, na katerih so le-te škodljive ter ustrezno vzdrževanje obstoječih osuševalnih melioracijskih jarkov z vzdrževanjem vegetacijskih linijskih struktur,
- ohranjanje ekstenzivne paše z nizko obtežbo oziroma na zelo omejenih območjih prepoved paše,
- ohranjanje ekstenzivnega suhega in vlažnega travinja,
- povečanje obsega trajnih ekstenzivnih travnikov na račun zmanjševanja obsega ornih površin,
- ohranjanje ekstenzivnih travniških sadovnjakov z visokodebelnimi drevesi
- ohranjanje dosedanjega hidrološkega režima na travinju, brez izsuševanja ali drugače spreminjanja poplavnosti območja,

- upoštevanje časovnih in prostorskih priporočil košnje travinja ter priporočljivih načinov košenja glede na značilne lastnosti vrste, ki jo želimo ohraniti
- upoštevanje posebnih časovnih in prostorskih omejitev za vnos gnojil v tla, zlasti pri gnojenju travinja in v obvodnem pasu
- smotrna uporaba fitofarmaceutskih sredstev (npr. na travinju naj se ne uporablja herbicidov),
- upoštevanje priporočil za izvajanje različne strojne obdelave kmetijskih zemljišč (na posameznih območjih ni priporočljivo izvajanje baliranje, siliranje, mulčanje)
- redna obdelava in vzdrževanje kmetijskih zemljišč z namenom preprečevanja zaraščanja
- čiščenje površin v zaraščanju,
- prepoved požiganja nepokošenih travnikov ali ledine med kmetijskimi zemljišči (živih meja, grmišč itd.)
- ohranjanje trstič, ki ležijo na vodnem oziroma priobalnem zemljišču oziroma vzdrževanje trstič (košnja ali mulčanje izven vegetacijske sezone),
- preprečevanje izsuševanja barij oziroma uporabe barij za pašo.

Študija primera:

Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev - (podukrep MET)

Vlažni ekstenzivni travniki so značilni habitati izredno ogroženega strašničnega in temnega mravljiščarja – metulja, ki ju najbolj ogroža na eni strani zaraščanje travniških površin zaradi opuščanja kmetijske rabe in na drugi strani intenzivno gospodarjenje s travniki (izsuševanje, prezgodnja košnja, neustrezno gnojenje itd.). Območja pojavljanja straniščnega in temnega mravljiščarja so tako bila opredeljena kot posebna varstvena območja Natura 2000. Kmetje, ki imajo v lasti travišča, ki so pomembna življenjska okolja teh metuljev imajo možnost, da se vključijo v t. i. podukrep MET, ki nudi finančne spodbude za izvajanje primerne kmetijske prakse na teh območjih. Kmet se tako obveže, da bo izvajal časovno prilagojeno košnjo travnikov (in sicer pred 1. julijem in po 20. avgustu), s katero bo preprečeval zaraščanje travniških površin in ne bo uporabljal mineralnih gnojil ter drugih fitofarmaceutskih sredstev.

Razmislite:

- Kateri habitat je značilen življenjski prostor strašničnega in temnega mravljiščarja? Na kratko opiši njun življenjski prostor? Kje v Sloveniji še najdemo življenjska okolja strašničnega in temnega mravljiščarja. Izdelajte karto pojavljanja teh vrst v Sloveniji?
- Zakaj ni dovoljeno kositi med 1. julijem in 20. avgustom?
- Kako bi povečali populacijo teh metuljev? Katere usmeritve in ukrepe bi predlagali kmetom?
- S kom bi sodelovali pri prenosu pravih usmeritev in ukrepov za izvajanje primerne kmetijske prakse na teh območjih? Kako bi se tega lotili?
- Izdelajte analizo kmetijskih gospodarstev, ki so vključeni v MET program. Obiščete lahko kmetijo, ki je vključena v ta program in pridobite čim več informacij, kakšni so pogoji za pridobivanje finančnih spodbud za izvajanje tega ukrepa.
- Zakaj menite, da se kmetje v večjem številu ne odločijo za izvajanje tega ukrepa? Kje bi vi iskali ovire in razloge za to?

3. GOZDARSTVO

Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji govori, da je potrebno ohranjati in vzpostavljati rastlinsko in živalsko pestrost ter varovati redke ali ogrožene vrste in ekosisteme v gozdu, pa tudi ohranjati in vzpostavljati primerno življenjsko okolje za vse avtohtone vrste prostoživečih živali.

Gozdna biotska raznovrstnost

Gozd pokriva 60 odstotkov Slovenije, njegova površina se v zadnjih letih povečuje, saj zaradi opuščanja kmetijskih površin prihaja do intenzivnega zaraščanja. Zaradi dolgotrajnega prevladujočega trajnostnega gospodarjenja z gozdom se slovenski gozdovi postavljajo z visoko biotsko raznovrstnostjo. V Sloveniji je na gozd vezanih približno 950 vrst rastlin, 95 vrst ptic, 70 vrst sesalcev in mnogo manjših organizmov iz drugih živalskih skupin.

Slovenska gozdarska zakonodaja in tudi njeno izvajanje je močno naravovarstveno naravnano v primerjavi z ostalimi evropskimi državami. Prav zato imamo tolikšen delež (kar 70 %) gozdov v območjih Natura 2000. Za doseganje trajnostnega, mnogonamenskega in sonaravnega gospodarjenja z gozdovi znotraj (za)varovanih območij skrbi **Zavod za gozdove Slovenije** preko **gozdnogospodarskega načrtovanja**. Pri nas zakonodaja s področja gozdarstva že nekaj časa omogoča izvajanje ukrepov za doseganje varstvenih ciljev gozdnih vrst in habitatnih tipov na območjih Natura.

Gospodarjenje z gozdovi gozdarski sektor načrtuje s pomočjo **programa razvoja gozdov v Sloveniji, gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarska območja in gozdnogospodarske enote ter gozdnogojitvenih načrtov**. Program razvoja gozdov določa politiko sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, pogoji za njihovo izkoriščanje oziroma večnamensko rabo ter usmeritve za ohranitev in gospodarjenje s prostoživečimi živalmi in izboljšanje njihovih življenjskih razmer.

Načrti za gospodarjenje z gozdovi določajo pogoje za usklajeno rabo gozdov in poseganje v gozdove ter gozdni prostor, potreben obseg gojenja in varstva gozdov, najvišja možna stopnja izkoriščanja ter pogoji za gospodarjenje z živalskim svetom (kot podlaga za izdelavo načrtov upravljanja z divjadjo). V gozdno gospodarskih načrtih se upoštevajo tudi usmeritve za gospodarjenje z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino v gozdnem prostoru, vodnogospodarski pogoji in usmeritve za zagotavljanje drugih funkcij gozda.

Izvedbeni načrti gozdnogospodarskega načrta gozdnogospodarske enote se imenujejo **gozdnogojitveni načrti**. Gozdnogojitveni načrti določajo za posamezne gozdne ekosisteme oziroma njihove dele:

- gozdnogojitvene cilje, smernice in ukrepe za gospodarjenje,
- obseg, intenzivnost in nujnost gojitvenih in varstvenih del,
- območja, kjer posamična izbira dreves za možni posek ni obvezna,
- časovni in prostorski obseg sečenj (označitev dreves za posek),
- načini in pogoji za pridobivanje lesa,

- smernice in dela za sočasno ohranjanje in pospeševanje ekoloških in socialnih funkcij gozda,
- gozdne vlake, ki se gradijo ali pripravljajo na novo.

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v okviru gozdarstva

Gozdarska dejavnost pri gozdnogospodarskem načrtovanju sledi naslednjim varstvenim usmeritvam za ohranjanje biotske raznovrstnosti:

- upoštevanje predpisov o urejanju prostora pri krčitvi ali fragmentaciji gozdov (gradnja novih cest, železniških prog, daljnovodov, kablovodov, plinovodov itd.). Priporočljivo je, da se krčitve in fragmentacija gozdov za ohranjanje habitatnih tipov ki imajo majhen obseg (npr. obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja, barjanski gozdovi, javorovi gozdovi itd.) ne izvajajo,
- prepoved gradnje novih cest in druge infrastrukture na območju in v oddaljenosti 50 m od rastišč in s tem ohranjanje rastiščnih razmer,
- načrtno prepuščanje naravnemu razvoju delov gozda, ki predstavljajo redke habitatne tipe oziroma rastlinske vrste,
- ohranjanje naravne gozdne združbe,
- pospeševanje vzpostavitve potencialne naravne gozdne združbe,
- prepoved obnove oziroma zasadnje tujerodnih vrst oziroma za rastišče neprimerne vrste,
- ohranjanje raznodobne starostne strukture gozda,
- ohranjanje mrtvih dreves, predvsem odraslega drevja,
- ohranjanje odraslega drevja z dupli,
- omogočanje in pospeševanje naravnega pomlajevanja gozda,
- upoštevanje pravil podiranja dreves z namenom ohranjanja pomembnih rastišč ter uporaba izključno ekološko obzirne tehnologije za pridobivanje (spravilo) lesa,
- gradnja čim bolj prilagojenih in le najnujnejših gozdnih prometnic,
- upoštevanje usmeritev in pogojev za sečnjo in spravilo lesa (npr. za ohranjanje hrastovega kozlička, alpskega kozlička, rogača itd),
- ohranjanje, vzpostavitev in oblikovanje gozdnih robov ter skupin drevja, posameznih dreves, obvodnega gozdnega rastja, protivetrnih pasov in omejkov zunaj gozda,
- v podrasti ohranjanje grmovnega in zeliščnega sloja,
- ohranjanje in razvoj vodnih in močvirskih biotopov kot so mlake, luže in kaluže v gozdu in gozdnem robu kot primer za ohranjanje velikega pupka in hribskega urha,
- upoštevanje pravil časovnih omejitev izvajanja del v gozdovih z namenom preprečevanja plašenja živali v času gnezdenja (npr. črna štorclja),
- zagotavljati popolno varstvo gozdnih rezervatov in gozdov v območju I. in II. varstvene kategorije po IUCN.

Študija primera

Sečnja v gozdu – grožnja divjemu petelinu

Ogrožanje divjega petelina je močno odvisno od gozdarske dejavnosti, saj je gozdarstvo tisto, ki najbolj vpliva na uničenje njegovega življenjskega prostora. Pri tem je najbolj problematično sekanje starega gozda in gradnja gozdnih cest. Gradnja gozdnih cest tako omogoča povečanje rekreativnih dejavnosti, vdor motornih vozil v gozd in olajša gibanje plenilcem te vrste. Danes je značilno, da se gozdarske aktivnosti širijo vedno višje v še zadnja ohranjena zavetišča divjega petelina. V »negovanih gozdovih« ni debelih in podrtih dreves, drevesa pa so tanjša in rastejo skupaj, tako da je letanje tako velike in težke ptice nemogoče. Zaradi velike gostote dreves ni proraščanja. Plenilci tako divjega petelina prej opazijo. V takem gozdu tudi primanjkuje hrane. Življenjski prostor se krči tudi zaradi gradnje smučišč, vikendov in drugih objektov. Nekaterim živalim ti posegi celo ustrezajo. Med njimi so tudi plenilci, medtem ko za divjega petelina to ne velja. Te spremembe tako največkrat povzročijo njegovo izginotje. Prilagojen je le za bivanje v starih mirnih gozdovih s presvetlitvami. Takih gozdov pa je seveda vse manj. Na drugi strani je divji petelin zelo občutljiv tudi na nemir, še posebej v času rasti, valjenja in vodenja mladčev.

Razmislite:

- Spoznajte in opišite, kakšen je značilen življenjski prostor divjega petelina?
- Izdelajte karto območij, kjer se v Sloveniji pojavlja divji petelin?
- Kateri so ključni dejavniki, ki ogrožajo divjega petelina v naših gozdovih?
- Na kakšen način ogroža divjega petelina gozdarska dejavnost?
- Kako se varuje divjega petelina v zavarovanem območju kot je Triglavski narodni park in kako se varuje divjega petelina v gozdu, ki ni znotraj zavarovanega območja?
- Katere varstvene usmeritve in ukrepi so določeni za varovanje divjega petelina? Kako k temu prispeva gozdarski sektor? Izdelajte akcijski plan varovanja divjega petelina na izbranem območju?
- Ali se kažejo kakšne pomembne varstvene usmeritve za varovanje divjega petelina tudi na področju lovstva?

4. LOVSTVO

K ohranitvi divjadi morajo prispevati vse dejavnosti, ki delujejo v prostoru in vplivajo nanj. Lovskemu sektorju se narekuje, da mora vključevati naravovarstvene cilje v svoje t. i. **lovsko-gojitvene načrte** in zagotavljati njihovo usklajenost s smernicami za ohranjanje ugodnega stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov ter izboljšanja stanja razvoja populacij divjadi.

Varstvenih ciljev na opredeljenih območjih Natura 2000, povezanih z lovstvom, je relativno malo. Dosegajo se s prilagojeno rabo divjadi, ki jo urejajo predpisi o divjadi in lovstvu. Dejavnosti upravljanja habitatov divjadi na mnogih (za)varovanih območjih prispevajo k doseganju varstvenih ciljev, povezanih s kmetijstvom, z gozdarstvom, upravljanjem voda itd.

Podrobne varstvene usmeritve prilagojene rabe divjadi za Natura 2000 območja so določene v Operativnem programu upravljanja območij Natura 2000, medtem ko je splošno načrtovanje upravljanja z divjadjo določeno v sklopu **programa upravljanja z divjadjo v Sloveniji** (kot sestavni del programa razvoja gozdov Slovenije) in t. i. **načrtov upravljanja z divjadjo**.

Nosilec načrtovanja in spremljanja stanja divjadi je Zavod za gozdove, medtem ko za trajnostno gospodarjenje z divjadjo skrbijo **upravljavci lovišč in upravljavci lovišč s posebnim namenom**.

Načrte upravljanja z divjadjo delimo na:

- dolgoročne načrte lovskoupravljaljskih območij (sprejeti na deset let),
- letne načrte lovskoupravljaljskih območij in
- letne načrte lovišč in lovišč s posebnim namenom.

Dolgoročni načrt lovskoupravljaljskega območja določa temeljne cilje, usmeritve in ukrepe za ohranitev in razvoj populacij divjadi in njihovega življenjskega okolja; zagotovitev naravnega ravnovesja med divjadjo in okoljem ter načela posegov v populacije posameznih vrst divjadi z lovom. Načrt se izdelava za obdobje desetih let in je podlaga tudi pri izdelavi prostorskih planov in za presoje pri izdaji dovoljenj za posege v prostor.

Letni načrt lovskoupravljaljskega območja v skladu z dolgoročnim načrtom določa vrste in obseg ukrepov, ki so pomembni za ohranitev populacij vrst divjadi in uravnavanje naravnega ravnovesja med divjadjo in okoljem; odvzem divjadi ter načrtovana dela za vzdrževanje življenjskega okolja divjadi s strani upravljavcev.

Letni načrt na ravni lovišča in lovišča s posebnimi nameni vsebuje načrt odvzema posameznih vrst divjadi ter načrt del za vzdrževanje življenjskega okolja divjadi.

Neustrezno načrtovani in izvajani posegi v populacije (npr. odvzem najvitalnejšega dela populacije iz narave) nujno vodijo v njihovo gensko osiromašitev, spreminjanje spolne in starostne strukture ter povečane pritisk na habitate. Tako mora načrtovanje ukrepov temeljiti na sistematičnem spremljanju stanja oziroma trendov razvoja populacij divjadi, njihovih habitatov ter medsebojnih razmerij.

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v okviru lovske dejavnosti

Lovski sektor pri svojem delu izvaja lovske dejavnosti ob upoštevanju sledečih varstvenih usmeritev:

- ustrezno vzdrževanje in uravnavanje populacij divjadi (npr. vzdrževanje najmanjše možne številčne populacije lisice, jazbeca, pižmovke in divjega prašiča na širšem območju cone določene za močvirsko sklednico) – priporočljivo zmanjševanje oziroma povečanje populacij glede na namen ohranjanja posamezne vrste,
- na območju velikih zveri vzdrževanje primerne gostote populacij velike rastlinojede divjadi, vendar tako, da se še omogoča naravno obnovo sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami,
- upoštevanje usmeritev in navodil za postavitve lovskih objektov (npr. prež, krmišč),
- usmerjanje izvajanja za divjad motečih aktivnosti v primerna letna obdobja,
- postopno prenehanje doseljevanja vseh lovnih vrst divjadi v naravo na ekološko pomembnih območjih in upoštevanje lokalnega genskega izvora pri doseljevanju divjadi v drugih območjih.

Študija primera:

Iskanje kompromisa med varovanjem velikih zveri in rastlinojedo divjadi

Velike zveri, predvsem ris in volk, potrebujejo na svojem območju določeno gostoto velike rastlinojede divjadi, vendar lahko hkrati ta velika gostota rastlinojede divjadi onemogoča naravno pomlajevanje gozda. Prihaja do konfliktnih interesov med lovskim in gozdarskim sektorjem, zato je potrebno iskati kompromisne rešitve. Potrebno je najti pravo sorazmerje pri odvzemu divjadi, ki bo sprejemljivo tako za varovanje velikih zveri kot tudi za ohranjanje naravnega pomlajevanja gozda.

Razmislite:

- Opišite značilni življenjski prostor velikih zveri? Izdelajte karto območij življenjskega prostora velikih zveri? Karto območij življenjskega prostora velikih zveri primerjajte s karto območij življenjskega prostora rastlinojede divjadi?
- Katere rastlinojede živali so značilne za prehranjevanje velikih zveri kot so ris in volk?
- Kdo načrtuje odzvem divjadi in uravnavanje naravnega ravnovesja divjadi in okolja ter kako?
- Kateri konfliktni interesi se še lahko pojavljajo med gozdarskim in lovskim sektorjem? Kako to rešujejo?
- Kateri kompromis oziroma ukrep je rešitev za predstavljeni problem? Kateri dokumenti opredeljujejo ta pomen.
- Kateri konflikti se še pojavljajo pri nas v Sloveniji zaradi velikih zveri? Kako poskušamo reševati ta problem?

5. UPRAVLJANJE Z VODAMI

Upravljanje z vodami, ki zajema njihovo varstvo, urejanje in odločanje o rabi, je zelo pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti in doseganje ugodnega stanja ohranjenosti (za)varovanih območij.

Neprimerni načini urejanja voda v preteklosti so močno vplivali na zmanjševanje biotske raznovrstnosti vodnih in na vode vezanih habitatnih tipov. Največje zmanjševanje so povzročili posegi pri urejanju voda, ki so spremenili ali zaustavili rečno dinamiko, s čimer je izginilo mnogo obrežnih življenjskih prostorov ter nanje vezanih živalskih in rastlinskih vrst. Odvzemanje čezmernih količin vode in proda, predvsem v obdobjih in na območjih, ki so kritična za preživetje vrst, je dodatno prispevalo k zmanjševanju populacij ogroženih vrst.

Cilji upravljanja z vodami navedeni v strategiji o ohranjanju biotske raznovrstnosti v Sloveniji so doseganje ugodnega stanja voda in drugih z njimi povezanih ekosistemov, zagotavljanje varstva pred škodljivim delovanjem voda, uravnavanje in ohranjanje vodnih količin ter spodbujanje trajnostne rabe voda ob upoštevanju dolgoročnega varstva razpoložljivih vodnih virov in njihove kakovosti. Doseganje teh ciljev je združljivo z ohranjanjem območij z visoko biotsko raznovrstnostjo, vendar pa je za ohranjanje visoke raznovrstnosti na teh območjih praviloma treba storiti še nekaj več od nujno potrebnih ukrepov za doseganje ciljev upravljanja z vodami.

Biotska raznovrstnost celinskih voda

Celinske vode v Sloveniji so dom 93 ribjih vrst in podvrst. V ilovnatih bregovih in med koreninami se skriva potočni rak jelševac, pod kamni v živahnejših potokih pa rak koščak. V peščenem ali muljastem dnu živijo vodni polži in školjke, po katerih Slovenija spada med najbogatejše dežele na svetu. Na ogroženost biotske raznovrstnosti v celinskih vodah najbolj vplivajo spremembe hidromorfoloških lastnosti površinskih voda (regulacije in druge spremembe rečnih strug, preveliki

odvzemi vode iz potokov, odstranjevanje obrečne vegetacije itd.). Na podzemne vode pa bistveno vplivajo spremembe količinskega in kemijskega stanja podzemnih voda.

Za upravljanje voda predstavlja **Nacionalni program upravljanja z vodami** strateški dokument, ki vsebuje oceno stanja na področju upravljanja z vodami, cilje in usmeritve za varstvo voda, urejanje voda in njihovo trajnostno rabo, prioritete in roke za doseganje ciljev upravljanja z vodami ter usmeritve za izvajanje mednarodnih pogodb, ki se nanašajo na upravljanje z vodami. Nacionalni program upravljanja z vodami je tako podlaga sprejetih **Načrtov upravljanja voda (NUV) za vodni območji Donave in Jadranskega morja**. Načrti vključujejo ukrepe, ki so potrebni za doseganje dobrega stanja vodnih teles, pri čemer so varovana območja kot so npr. Natura 2000 obravnavana kot območja s posebnimi zahtevami. Ob potrebi za zagotavljanje ugodnega stanja posameznih habitatnih tipov ali vrst pa bodo pripravljene v bodoče še podrobnejši načrti upravljanja voda.

Načrt upravljanja vselej zajema celotno povodje ali porečje, opiše njegove značilnosti, obravnava prisotne dejavnosti, analizira obremenitve, podaja ugotovitve rednega spremljanja stanja voda, opredeli cilje in potrebne ukrepe za njihovo doseganje ter potrebna finančna sredstva.

	Za izbrano porečje značilne slovenske reke izdelajte krajši načrt upravljanja. S pomočjo literature identificirajte ključne vsebine za pripravo načrta upravljanja in na podlagi tega izdelajte krajši načrt, pri tem ne pozabite na kratek opis porečja ter bistveno analizo obremenitev in pritiskov na izbrano porečje. S pomočjo dosedanjega znanja opredelite ključne cilje in usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti izbranega porečja. K načrtu priložite kartografsko in slikovno gradivo.
---	--

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti pri upravljanju z vodami

Področje upravljanja z vodami je v zadnjem obdobju priprave številnih načrtov upravljanja z vodami vključil in skrbno upošteval tudi pomembne varstvene usmeritve za ohranjanje pomembnih vrst in habitatnih tipov celinskih voda. Med splošnimi usmeritvami so tako:

- Ohranjanje dobrega stanja površinskih in podzemnih voda,
- Sonaravno urejanje vodotokov, ki zagotavlja ohranjanje in vzpostavitev naravne dinamike voda,
- zagotavljanje ekološko sprejemljivega pretoka za ohranjanje samočistilne sposobnosti vodnih ekosistemov,
- Zagotavljanje kontroliranih odvzemov voda iz vodotokov in zmanjševanje umetnih nihanj količine voda v vodotokih,
- Ohranjanje obstoječe rečne dinamike,
- Ohranjanje naravnih plitvin in prelivov v matično strugo,
- Zagotavljanje zveznosti vodotoka z namenom ustvarjanja novih habitatov in omogočanja migracij rib,
- Upoštevanje priporočil vzpostavljanja prehodov za ribe pri gradnji vodne infrastrukture,
- Ohranjanje naravnih procesov, ki omogočajo nastajanje mrtvic, prelivov, plitvin in tolmunov, ki so pomembni biotopi za vrste in habitatne tipe,

- Ohranjanje že nastajajočih habitatov umetnih vodnih teles kot so gramoznice in ne zasipavanje le-teh,
- Renaturacije močno spremenjenih vodnih teles z namenom doseganja dobrega stanja in dobrega ekološkega potenciala vodnih teles,
- Ohranjanje obstoječega vodnega režima,
- Upoštevanje priporočil odvzemanja naplavin le v obsegu in na način, ki bistveno ne spreminja naravnih procesov in ne ruši naravnega ravnovesja vodnih in obvodnih ekosistemov,
- Upoštevanje prepovedi zasipavanja vodnih teles,
- Vzdrževanje vodnih in priobalnih zemljišč ter upoštevanje priporočil glede časa vzdrževalnih del, načina odstranjevanja vegetacije, zasajanja avtohtone vegetacije in ohranjanja erodiranih bregov,
- Vzdrževanje visokovodnih nasipov, z namenom vzdrževanja mikroklimе, ki omogoča uspevanje in razvoj pomembnih vrst in habitatnih tipov,
- Upoštevanje ustreznih priporočil izvajanja vzdrževalnih del na nasipih (nasipavanje, kopanje na nasipu ali utrjevanje nasipov).
- Izvajanje sonaravnih posegov v rečno strugo ter upoštevanje časa izvajanja posegov izven gnezditvene sezone ptic,
- Upoštevanje časovnih priporočil košnje brežin (med drugo polovico septembra in začetkom maja),
- Ohranjanje sklenjene obrežne vegetacije,
- Odvzemanje proda v količinah in na način, ki ne zmanjšuje biotske raznovrstnosti.

Študija primera

Regulacije vodotokov ogrožajo številna življenjska okolja ogroženih vrst

Regulacije zmanjšujejo življenjski prostor prostoživečih živali in rastlin, posledično zmanjšujejo samočistilno sposobnost vodotokov in s tem še povečajo onesnaženost vode kar pomeni dodatno poslabšanje kakovosti habitata, ki še ostaja. Gladka betonska ali v kamen oblečena struga tako ne nudi več veliko skrivališč za živali – polže, školjke, vodne maloščetince, rake in rakce ter ličinke kačjih pastirjev, mladoletnice, vrbnice in enodnevnice; še manj za sesalce in ptice, saj ko izginejo drobne živali, vodotok ni več privlačen za večje živali, ki se z njimi hranijo.

Razmislite:

- Katere ogrožene rastlinske in živalske vrste v Sloveniji so vezane na življenjski prostor tekočih celinskih voda?
- Zakaj prihaja do regulacij vodotokov?
- Katere ogrožene rastlinske in živalske vrste so ogrožene zaradi regulacij in drugih nepravilnih posegov v rečne struge?
- Kateri so ključni dejavniki za ogrožanje rastlinskih in živalskih vrst, ki so vezane na tekoče celinske vode. Izpostavite nekaj primerov rastlinskih in živalskih vrst ter identificirajte grožnje? Na podlagi identificiranih groženj poiščite primerno usmeritev oziroma ukrep za odpravo posamezne grožnje.
- Na izbranem vodotoku analizirajte stanje (monitoring) rastlinskih in živalskih vrst. Identificirajte obremenitve oziroma vse pritiske na vodotok ter na podlagi tega poiščite ustrezne rešitve – ukrepe in usmeritve za izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti vodotoka.
- Na primeru varovanja potočnega raka izdelajte podrobnejši načrt upravljanja z vodotokom, kjer lahko najdemo potočnega raka?

- Na primeru varovanja ogrožene vrste vodomca izdelajte podrobnejši načrt upravljanja z reko Dravinjo.
- Katera dejavnost je poleg vodnega gospodarstva še ključna za ohranjanje biotske raznovrstnosti vodnih ekosistemov kot so reke, potoki itd. Na kakšen način lahko prispeva k varovanju le-te?

6. RIBIŠTVO

Dejavnost ribištva je **sladkovodno in morsko ribištvo**. Sladkovodno ribištvo je upravljanje ribolovnih virov v celinskih vodah. Gospodarski ribolov se za dajanje na trg izvaja izključno v morskih vodah in ribogojstvu, in sicer v okviru skupne ribiške politike EU. Velika večina te dejavnosti se odvija zunaj (za)varovanih območij. Ribolov kot trajnostna raba naravnega vira pa se izvaja na večini vodotokov, ki so tudi znotraj (za)varovanih območij. Urejajo ga predpisi o sladkovodnem ribištvu, ki med drugim določa sprejetje programa in načrtov upravljanja rib kot ribolovnih virov. Usmeritve prilagojene rabe ribolovnih virov znotraj Natura 2000 območij pa so določene v Operativnem programu upravljanja območij Natura 2000.

Identificirajte ribolovna območja v Sloveniji, ki so znotraj (za)varovanih območij. Izdelajte karto teh ribolovnih območij, ter identificirajte ogrožene vrste rib, ki so značilne za ta območja.

Izvajanje ribiškega upravljanja poteka na ravni **ribiških območij, ribiških okolišev in ribiških revirjev** ter na podlagi **programa upravljanja rib** (dolgoročne usmeritve upravljanja rib na državni ravni za obdobje dvanajstih let), **načrtov ribiških območij** (za obdobje šestih let) in **ribiško-gojitvenih načrtov** (za obdobje šestih let) z **letnimi programi**, ki predstavljajo operativne izvedbene akte za izvajanje ribiškega upravljanja v ribiških okoliših.

Program upravljanja rib obsega oceno stanja, cilje in usmeritve za varstvo in trajnostno rabo rib, naloge in ukrepe za doseganje ciljev, oceno učinkov in potrebnih finančnih sredstev in ukrepe za ohranjanje ugodnega stanja ogroženih rib.

Načrti ribiških območij določajo temeljne usmeritve za ohranitev in trajnostno rabo rib v posameznih ribiških območjih, načela posegov v populacijo posameznih vrst rib, usmeritve za poribljavanje in gojitev rib ter usmeritve za varstvo tistih delov ribiških območij, ki so zavarovana po predpisih o ohranjanju narave.

Ribiško-gojitveni načrti pa so podlaga za ribiško upravljanje v posameznih ribiških okoliših.

Izvajalci ribiškega upravljanja so ribiške družine in Zavod za ribištvo Slovenije.

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v okviru ribištva

Splošne varstvene usmeritve v okviru ribiške dejavnosti so:

- Prostorsko in časovno omejevanje ribolova v skladu z ribolovnimi režimi (vrste in količine uplenjenih rib, najmanjše dolžine lovnih rib in varstvene dobe, načini ribolova),
- Upoštevanje predpisov in pogojev za varstvo lovnih vrst rib, ter prepoved lova vrst, ki niso predmet ribolova (nelovne vrste rib),
- Upoštevanje območij dovoljenega ribolova,
- Upoštevanje omejitev ribolova v času parjenja, gnezdenja, vzreje mladičev ali motnje na počivališčih drugih živalskih in rastlinskih vrst,
- Upoštevanje prepovedi vnosa ribjih vrst (poribljavanja)
- Upoštevanje prepovedi vnosa tujerodnih in konkurenčni vrst rib oziroma rib, ki niso iz iste zaključne geografske enote pomembne za evolucijo rib,
- Upoštevanje pravil gojitev zgolj domorodnih vrst rib v okviru sonaravne gojitve rib v naravnem okolju,
- Ohranjanje izvajanja ekstenzivnega in polintenzivnega ribogojstva in ne intenzivnega, ki lahko povzroči spremembe pogojev v vodi
- Preprečevanje uhajanja rib iz ribogojnic, zlasti alohtonih in invazivnih
- Ohranjanje ugodnega stanja vodnih ekosistemov kot življenjskih okolij rib (preprečevanje onesnaževanja in degradacije vodotokov dolvodno),
- Ustrezna ureditev ribiških stojišč/mest za ribolov, tako, da se na večjem delu obrežja ohranja vegetacija in ni vznemirjenja občutljivih vrst,
- Priporočljivo odstranjanje konkurenčnih in alohtonih vrst na območjih, kjer je to potrebno

Študija primera:

V preteklosti so antropogeni vplivi na vodne ekosisteme (protipoplavni ukrepi, hidroelektrarne in jezovi, spuščanje odpadnih voda, namakanje in izsuševanje) pogosto močno negativno vplivali na vodne organizme, tudi ribe. Od 81 vrst domorodnih sladkovodnih rib in piškurjev jih je 64 % ogroženih, poleg tega je v slovenske vode naseljenih še 14 tujerodnih vrst rib. Od najmanj 110 vrst morskih rib stalnic jih je 7 % ogroženih. V Sloveniji je ekonomsko pomembnejši športni ribolov in ima v nasprotju s komercialnim mnogo večji vpliv na biotsko raznovrstnost. Selektivno odstranjanje vrste rib iz ekosistema in znotraj vrst najbolj vitalne osebk. K negativnemu vplivu na stanje naravnih populacij rib in spreminjanje sestave ekosistemov pa močno vpliva tudi vlaganje rib, zlasti tujerodnih vrst in urejanje površin za športni ribolov.

Razmislite:

- Katere dejavnosti in dejavniki najbolj negativno vplivajo na ribe?
- S pomočjo literature predstavite ekološke značilnosti posameznih ogroženih vrst rib?
- Izdelajte karto in/ali vodnik ogroženih vrst rib v slovenskih vodah. Identificirajte območja, kjer se nahaja največ ogroženih vrst rib.
- Izdelajte vodnik tujerodnih vrst rib.
- Obiščite urejeno območje za športni ribolov in izvedite anketo med ribiči, ki se ukvarjajo s športnim ribolovom. Poskušajte, ugotoviti, kakšen je njihov odnos do ogroženih vrst rib in varovanja le-teh na sploh.
- Kateri so pogoji za pridobitev vodnega dovoljenja za izvajanje ribogojstva?
- Opredelite, katere vsebine mora obsegati ribiško-gojitveni načrt.

- Obiščite lokalno ribiško družino, pripravite vprašanja za intervju in izvedite intervju.- Predstavite in identificirajte problematiko Dvojnega jezera, ki se nahaja znotraj Triglavskega narodne parka. S pomočjo svetovnega spleta poiščite članke na to temo in na kratko predstavite problem. Katere ukrepe in usmeritve bi podali za rešitev Dvojnega jezera.

7. UREJANJE OKOLJA IN PROSTORSKO NAČRTOVANJE

Temeljni cilj urejanja prostora je omogočati skladen razvoj z usklajevanjem gospodarskih, družbenih in okoljskih vidikov razvoja. Prostorske ureditve morajo uravnorežiti razvojne potrebe tudi tako, da se ohranja narava. Prostorske ureditve se določajo in načrtujejo s **prostorskimi akti**, in sicer na državni in občinski ravni ter s **skupnimi prostorskimi akti**.

V procesu prostorskega načrtovanja je vključen tudi Zavod za varstvo narave RS (v nadaljevanju ZRSVN) kot pristojni nosilec urejanja prostora, ki daje **naravovarstvene smernice** in **mnenja** za načrtovanje predvidenih prostorskih ureditev v postopku priprave prostorskih aktov. ZRSVN je vključen tudi v postopka **presoje sprejemljivosti planov** kot tudi **presoje sprejemljivosti posega na varovana območja**.

Naravovarstvene smernice so strokovno gradivo, s katerim se za območje, ki ima na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben status, opredelijo usmeritve, izhodišča in pogoji za varstvo naravnih vrednot in zavarovanih območij ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. V naravovarstvenih smernicah se k načrtom rabe naravnih dobrin navedejo tudi usmeritve, izhodišča oziroma pogoji za trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti.

Naravovarstvene smernice vključujejo poznavanje podatkov o vrstah in habitatnih tipih (območje razširjenosti, biologija in ekološke zahteve vrste, stanje ohranjenosti), poznavanje predvidenih posegov, dejavnosti ali spremembe rabe in pripravo konkretnih usmeritev, vezanih na konkretno območje in predviden poseg, dejavnost ali spremembo rabe prostora.

Naravovarstvene smernice mora občina pri svojem prostorskem načrtovanju dosledno upoštevati. V primeru, da se z usmeritvami in smernicami občina ne strinja, se izvede med občino in ZRSVN usklajevanje. Po uskladitvi, ZRSVN izda naravovarstveno mnenje o usklajenosti prostorskega akta z naravovarstvenimi smernicami, kar pa je pogoj za sprejetje prostorskega akta.

Na spletu pobrsajte in poiščite primer priprave naravovarstvenih smernic za prostorski načrt izbrane občine. Na kratko opišite vsebino, ki jo takšne smernice vsebujejo.
--

Pri presojah vplivov na okolje ločimo:

- **celovito presojo vplivov na okolje (CPVO)** in
- **presojo vplivov na okolje (PVO).**

Celovita presoja vplivov na okolje se izvede v najzgodnejši fazi priprave in sprejemanja planov (npr. prostorski akti, gozdnogospodarski načrti, operativni programi itd), ki

pomembno vplivajo na okolje. **Presoja vplivov na okolje** pa se izvede, ko se presojajo vplivi konkretnega posega v okolje. S pomočjo presoje vplivov na okolje tako preventivno ugotavljamo, ali bi nameravani posegi v okolje lahko povzročili njegovo poškodbo ali degradacijo oziroma ali je ta poseg z vidika posledic na okolje sploh sprejemljiv.

Varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v okviru urejanja prostora oziroma prostorskega načrtovanja

Splošne varstvene usmeritve na področju prostorskega načrtovanja so:

- Upoštevanje priporočil ohranjanja obsega gozdnih površin, ornih površin, travinj in trajnih nasadov,
- Upoštevanje priporočil prepovedi krčenja in fragmentacije gozdov,
- Upoštevanje predpisov in pravil ne gradnje objektov, ki imajo lahko negativni vpliv na ugodno stanje vrst in/ali habitatnih tipov
- Upoštevanje priporočil glede izvajanja zemeljskih in gradbenih del na rastiščih,
- Upoštevanje priporočil načrtovanja turistične in rekreacijske infrastrukture izven območij gnezdišč, počivališč in drugih mirnih con ...
- Ohranjanje kalov, mlak in opuščeni ovodnelih površinskih kopov,
- Preprečevanje zasipavanje vodnih teles,
- Obnova in vzdrževanje objektov se prilagodi življenjskemu ciklu posamezni vrsti, ki jo želimo varovati (npr. netopirjev, ujed, sov, štorkelej in zlatovrank),
- Upoštevajo naj se priporočila uporabe ustreznih svetil za razsvetljavo,
- Vzpostavljajo naj se ustrezni varni prehodi za živali nad ali pod prometnicami,
- Upoštevanje priporočil varnega električnega omrežja za varovanje ptic,
- Upoštevanje priporočil vzdrževanja protipoplavnih nasipov in ohranjanje poplavnih pasov.

Študija primera

Umeščanje vetrne elektrarne na območju Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico

Travišča na Volovji rebri so edino večje sklenjeno območje visokodinarskih suhih travišč v Sloveniji. Ti suhi in kamniti visokokraški travniki so rezultat stika Mediterana in Dinaridov ter človekovega kulturnega delovanja. Območje odlikuje velika vrstna pestrost in lahko trdimo, da gre za eno naravovarstveno najvrednejših in vrstno najbogatejših naravnih območij v Sloveniji in Evropi. Gradnjo vetrne elektrarne na območju Volovje rebra je preprečilo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije s pritožbo na Ustavno sodišče RS zoper izdaje gradbenega dovoljenja za izgradnjo vetrne elektrarne. Izpostavljeni so bili številni negativni vplivi izgradnje vetrne elektrarne na ogrožanje številnih vrst ptic ter izredno floristično bogatih habitatnih tipov.

Razmislite:

- Na kratko opišite biotsko bogastvo območja Volovji reber?
- Katere so ključne ogrožene rastlinske in živalske vrste omenjenega območja? Kateri so pomembni habitatni tipi, ki jih želimo na območju varovati?
- Katera dovoljenja je potreboval investitor pri planiranju izgradnje vetrne elektrarne?
- Kaj je preprečilo investitorju izgradnjo vetrne elektrarne? S pomočjo spleta in različnih člankov predstavite ključne argumente za prepoved gradnje vetrne elektrarne na Volovji rebri?
- Ali obstajajo pri reševanju problematike izgradnje vetrne elektrarne, kakšni omilitveni ukrep?

8. VIRI IN LITERATURA

1. Bibič A., 2007. Program upravljanja območij Natura 2000, Operativni program 2007 – 2013, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.
2. Berginc, M., Kremesec Jevšenak, J., 2006. Sistem varstva narave v Sloveniji. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.
3. Podrobnejši načrt upravljanja z Natura 2000 območjem Petelinjek – del območja Natura 2000 Ličnica pri Poljčanah, Zavod za varstvo narave, 2007, Ljubljana.
4. Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, 2002
5. Surina, B. 2004. Strokovno mnenje o vplivih postavitve vetrne elektrarne na Volovji rebri na ohranjanje naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. V: Umeščanje vetrne elektrarne na območje Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. Zbornik referatov. Ljubljana, Umanotera – slovenska fundacija za trajnostni razvoj.
6. Usmeritve za ohranjanje ali vzpostavitev ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov Natura 2000 v Sloveniji, Zavod RS za varstvo narave, 2007.
7. Uredba o posebnih varstvenih območjih, Natura 2000 območjih. Uradni list RS št. 49/2004
8. Uredba o ekološko pomembnih območjih. Uradni list RS št. 48/2004.
9. Uredba o habitatnih tipih. Uradni list RS št. 112/2003.
10. Viler Kovačič A., 2010. Okoljevarstvena zakonodaja, Fitmedia, 2010.
11. Vodnik vsebin za pripravo podrobnejših načrtov upravljanja območij Natura 2000, Zavod za varstvo narave, Ljubljana, 2007.
12. Zakon o ohranjanju narave. Uradni list RS št. 56/1999.
13. Živkarič, M. 2010. Uresničevanje varstvenih ciljev iz programa upravljanja območij Natura 2000 v kmetijski kulturni krajini. Varstvo narave, 24.
14. Bevk, D. Divji petelin, ohranimo ga. 2006. <http://www.petelin.info/kakovarovati.html> (6. maj. 2012)